

ראש הישיבה

הרב חיים דרוקמן שליט"א

בצל אורה של הסוכה*

טעם הסוכה

"בסוכות תשבו שבעת ימים... למען ידעו דורותיכם, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים..." (ויקרא כ"ג מ"ב-מ"ג).

זוהי מצוה מן היחידות שהתורה מדגישה את מטרתן: "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים".

בתחילת הלכות סוכה מקדיש הסור סימן שלם (תרכ"ה) להסבר הפסוק הזה. מעיר במקום הב"ח: "איכא למידק בדברי רבנו, שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר כוונה לשום מקרא שבתורה כי לא בא רק לפסוק הלכה או להורות מנהג, ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסוכות תשבו", והוא מסביר - "ויראה לי לומר בזה, שסובר דכיון דכתיב למען ידעו וכו', לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה".

כלומר, באור הכתוב במקרה זה - שייך לפסק. העובדה שהתורה מצווה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים", פרושה, שבלי ידיעה זו - לא תקויים המצווה. ממילא יש הכרח לדעת ולהבין במה דברים אמורים.

לכן נתבונן מעט מה זה "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים".

ענני כבוד ומשמעותם

ידועות בענין זה הדעות בגמרא (סוכה י"א:): "ענני כבוד היו - דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר - סוכות ממש עשו להם".
אם כן - שתי דעות; וכדרכנו, ננסה לעמוד על "אלו ואלו דברי אלוקים חיים", המשלימים אלו את אלו.

"ענני כבוד היו" ו"סוכות ממש עשו להם", משמע שבלי ענני כבוד לא היו סוכות ממש. ענני הכבוד הם הם שאיפשרו את הסוכות ממש. או במילים אחרות, בלי ההשגחה האלוקית המיוחדת לא היתה שום מציאות של קיום במדבר.

הלא כך מתארת התורה (דברים ח', ט"ו) את המדבר "הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים". וכי אפשר להתקיים במדבר הזה בלי השגחה אלוקית מיוחדת, בלי הכוונה אלוקית מיוחדת?!

אם כן ענני הכבוד הם שנתנו את הקיום לסוכות-ממש, וזוהי הנקודה שמן הראוי להדגיש. "למען ידעו דורותיכם, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים". הסוכה מפגישה אותנו עם מקור הקיום האמיתי שלנו. עם ישראל עבר במשך הדורות כל כך הרבה מדברים גדולים ונוראים, נחשים, שרפים ועקרבים, והוא עמד בכל אלה בכוחם של ענני כבוד, בכוחה של ההשגחה האלוקית המיוחדת. בלי זה היינו חדלים מזמן. בלי ענני כבוד לא ניתן לעבור את מדבר העמים הגדול והנורא.

הגנה אמיתית והגנה מדומה

הסוכה נקראת "צלא דמהימנותא"; "צלא דקודשא בריך הוא". אנחנו חוסים בצל האמונה, בצלו של הקדוש ברוך הוא, זהו הקיום האמיתי שלנו במשך כל הדורות כולם. הסוכה היא זו המפגישה אותנו עם עצמנו, עם קיומנו, עם מציאותנו האמיתית, שכל כולה השגחה אלוקית מיוחדת.

במקרא ובדברי חז"ל יש התייחסות לסוכה כאל מבצר הגנה - הכתוב אומר "תצפנם בסוכה מריב לשונות", (תהלים ל"א, כ"א) וכן כתוב "יצפנני בסוכה ביום רעה" (תהלים כ"ז, ה').

בספר נחמיה מסופר "ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סוכות, וישבו בסוכות, כי לא עשו מימי ישוע בן-נון כן בני ישראל עד היום ההוא, ותהי שמחה גדולה מאוד" (ח', י"ז). שואלת על כך הגמרא בערכין (ל"ב:): אפשל בא דוד ולא עשה סוכות עד שבא עזרא? וכי אפשר להגיד דבר כזה בכלל?! היתכן שמימות יהושע בן-נון לא עשה עם ישראל סוכות עד עזרא? מסבירה הגמרא בהמשך - דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה".

אנשי כנסת הגדולה עקרו עבודה זרה מישראל, וזכות זו הגנה עליהם כמו סוכה. להם היו סוכות מיוחדות, שלא נעשו כמותן מימות יהושע בן-נון. ומהי מיוחדותן? הזכות המיוחדת של אנשי כנסת הגדולה, שהגנה עליהם כמו סוכה. הרי לנו שוב שסוכה מגוננת עלינו; הסוכה - היא דוגמא להגנה.

הרב זצ"ל עומד על הפלא הזה, שדווקא הסוכה היא דוגמא להגנה. לא יאומן כי יסופר! "ואם יפלא בעינינו, שואל הרב (מאמרי הראיה עמ' 149), איך תוכל דירת עראי כסוכה להגן, עד שבלא היסוס נוכל עוד לקחת אותה כדוגמא להגנה והבטחון שלנו? איך יוכל בנין של ישתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח' - ליהפך למבצר ולמגן נגד כל צר ואויב?" סוף סוף אין לנו הרבה דוגמאות למבנה רעוע כמו סוכה, מבנה זמני, לא יציב, וכי איזו הגנה יש פה?

ועל פי דברי הרב (עי"ש) נוכל לומר, כי הסוכה מגלה את ההגנה האמיתית, את ענני הכבוד, את דבר ה' אשר יקום לעולם. הסוכה, שהיא "צלא דמהימנותא", "צלא דקודשא בריך הוא" - היא הביטוי האמיתי להגנה האמיתית עלינו.

ישנם מבצרי הגנה, שכלפי חוץ נראה שאין חזקים מהם, אולם לאמיתו של דבר זוהי הגנה מדומה. מוסיף הרב זצ"ל ואומר בהמשך - "ואם כלי המשחית היותר חדישים יכולים לפרוץ פרץ נבעה גם במבצרים היותר חזקים, יכולים למגר גם חומות נחושת עבים", הרי אין בכוחם לפגוע בחומה החזקה והבצורה של הסוכה. כי דוקא הסוכה היא היא ההגנה האמיתית, על אף שלעיני בשר ייראה, שאין רעוע הימנה; כי הסוכה מבטאת את הקיום הנצחי בדבר ה'.

הערכת כלל ישראל ללא השגחה אלקית - פגם באמונה

אתמול קראנו במגילת קהלת את הפסוק "שומר רוח לא יזרע, ורואה בעבים לא יקצור" (י"א, ד'). פרש רש"י על דרך הפשט: "שומר רוח - ממתין ומצפה עד בוא הרוח (כדי שיוכל לזרוע), לא יזרע - פעמים ממתין ואינו בא. ורואה בעבים לא יקצור - נותן עיניו בעבים וכשרואה אותם קודרים ירא לקצור מפני הגשמים; לעולם לא יקצור, לפי שירא תמיד". כלומר, מי שמחכה ומצפה לתזמון המדויק מבחינה מדעית, לתנאים של מאה אחוז בטחון של הצלחה - לא יזרע ולא יקצור לעולם. זהו פשט הפסוק, וגם בו יש עומק רב. אבל חז"ל (קהלת רבה י"א, ג') מפרשים אותו באורח בלתי מובן לחלוטין, במבט ראשון: "שומר רוח לא יזרע - שומר רוחן של מלכויות, לא יזרע מצוות ומעשים טובים. ורואה בעבים לא יקצור - ומי שרואה בעבים של מלכויות, לא יקצור מצוות ומעשים טובים".

אומר כאן ה"תורה-תמימה" דבר נפלא: "יתכן לומר, דהכוונה, מי שתולה מצבם של ישראל בעמים ברוח הפוליטיק של המדינות והממלכות, ועל כן הוא רואה ומסתכל בעבים, כלומר במסתרי הפוליטיק... ועל ידי זה יעריך מצב ישראל ההוא - שוב לא יזרע ולא יקצור מצוות ומעשים טובים, כי ישתקע ברעיונו זה עד שיתרפה כולו בהשגחת הקדוש ברוך הוא, אשר אמנם אך לו הישועה. והדברים עתיקים".

הדברים העתיקים האלה מוצקים ואמיתיים מאז ועד הנה. אם אתה בא להעריך את מצבם של ישראל ברוח הפוליטיק של המדינות והממלכות, וזאת נראית לך הערכה ריאלית - דע לך שאין לך דבר בלתי ריאלי מזה. מפני שהערכה כזאת איננה מתחשבת בענני הכבוד, בצלא דקודשא בריך הוא. זאת הערכת מצב שמוציאה מן החשבון את ההשגחה האלוקית המיוחדת על עם ישראל מאז ועד הנה. ואם הערכות מסוג זה נאמרות מפי תלמידי חכמים, אז הן חמורות פי כמה וכמה.

אם אתה שומע שמאן דהוא שואל, איזה מקום יש בכלל לדון אם לתת חלקים מארץ ישראל, שהרי סוף כל סוף מספרם של הערבים גדול פי כמה ממספרנו, והרי זו מלחמה אבודה מראש - הדברים חמורים כשלעצמם ומעידים על פגם באמונה. אבל כשתלמיד חכם אומר אותם, יש בזה חילול השם. בהסתכלות כזאת כבר היינו צריכים להמחק מזמן ממת העמים. אם לחיות על פי החשבון הריאלי, של מספרנו מול מספרם - לא

היה לנו שום קיום לאורך הדורות כולם. בכל מלחמות ישראל היה הכל אבוד מראש, היה עלינו להרים ידיים ולהתקפל. אבל למרבה הפלא אנחנו עוד קיימים, מכיון שישנם גם ענני כבוד; מכיון שיש לנו אמונה גדולה בדבר ה' המקיים אותנו, והוא חזק מכל הכוחות שבעולם.

הסוכות - השער לארץ ישראל

ר' נחמן מברסלב זצ"ל מעיר כי יעקב אבינו כאשר חזר לארץ ישראל, היתה התחנה הראשונה שלו - סוכות. מפתח הכניסה של יעקב אבינו לארץ ישראל - היה סוכות. וכך - הוא אומר - גם אחר שיצאו ישראל ממצרים כדי ללכת לארץ ישראל, היתה תחנתם הראשונה - סוכות: "ויחנו בסוכות".

כדי להיכנס לארץ ישראל צריכים לחנות קודם כל בסוכות; בלי זה אי אפשר להיכנה לארץ ישראל. בלי הסוכות אי אפשר לעמוד במבחנים של ארץ ישראל, בקשיים של ארץ ישראל. רק מכח הפגישה עם ענני הכבוד, עם אמונה גדולה של "צלא דמהימנותא", "צלא דקודשא בריך הוא" - אפשר להתגבר על התחושה של "הכל אבוד מראש". הסוכות הן הפגישה עם הכח האמיתי שמקיים את עם ישראל בכל הדורות, עם ריבונו של עולם שהועיד לעם ישראל יעוד מיוחד, והוא קבע שהארץ הזאת שייכת לנו. "כי בחר ה' בציון, אוה למושב לו" (תהלים קל"ב י"ג). "כי יעקב בחר לו י-ה, ישראל לסגולתו (שם קל"ה, ד') ומשום כך - "כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב" (שם צ"ד, י"ד).

להרוג את "מלך חשבון":

מספרים, שפעם באה אל הרב זצ"ל קבוצה של תיירים ודיבר איתם על כך שישארו בארץ. הם התחילו להסביר לו, שעשו כל מיני חשבונות, בדקו ומצאו, שלא יוכלו להתקיים בארץ, כי כאן לא יוכלו לנהל את העסקים שהם עושים במקומות מושבותיהם ומשום כך אין הם נשארים כאן. הדבר היה בשבוע של פרשת חוקת, שבסופה מספרת התורה על'כבוש סיחון ועוג. שאל אותם הרב זצ"ל לשם מה צריך היה לכבוש את סיחון ועוג? וענה: כי לפני הכניסה לארץ ישראל, היה הכרח להרוג את סיחון מלך חשבון; כי בלי להרוג את "מלך חשבון" אי אפשר להיכנס לארץ ישראל. אם אתה מתחיל לערוך את כל החשבונות המדוייקים, אז "שומר רוח לא

יזרע, ורואה בעבים לא יקצור", כפשוטו של רש"י. עם כל החישובים והחשבונות האנושיים - אי אפשר להיכנס לארץ ישראל. יש, כמובן, חשבונות גדולים, חשבונות ענקיים, של קורא הדורות מראש, חשבונות של ריבוננו של עולם; אבל לפי החשבון האנושי הקטנטן יכול האדם להרים ידיים, להתיאש.

הדיבור על ויתורים על ארץ ישראל - הפך התורה

יש חומרה בעצם הדיבור ברוח זו, מכיון שמי שמכריז מראש שהוא מוכן לותר על חלקים מארץ ישראל, כבר ויתר בעצם ההכרזה, בעצם העמדת ההוא אמינא של ויתור על חלקי ארץ ישראל.

הערבים אינם מותרים על שום דבר, אסור לנו להשלוח את עצמנו. גם אחרי קבלת כל סיני לידיהם, לא ויתרו המצרים על גרגר אדמה של טאבה, על שום דבר. הם אינם מוכנים לותר על כלום. הם מדברים על ארץ ישראל כולה, כולל ירושלים. וכל מי שמדבר על ויתורים מצדנו, כבר ויתר בעצם הדיבור. וכשהדברים האלה נשמעים מפי יהודים מאמינים, זה איום ונורא. הפגיעה היא קשה ביותר, כמוה כדקירה במחטים, יש בכך פגם באמונה, יש בכך משום חילול השם.

בזכרוני צף ועולה סיפורו של רבי אמנון מחבר "ונתנה תוקף", שמובא בסוף הלכות ראש השנה של האור זרוע. כשרבי אמנון אמר, מתוך לחץ כבד עליו להמיר את דתו, "תן לי שלושה ימים", הוא ודאי לא התכוון ברצינות לחשוב על זה שלושה ימים. זו היתה אמירה לצורך הדחיה בלבד. כשלעצמו ודאי לא עלתה בדעתו אפשרות להמיר את דתו, חלילה. אבל עצם הידיעה, שכלפי הגויים הוא העמיד הוא אמינא, שיש איזו שהיא אפשרות כזו, לכאורה, שצריך להרהר בה - הידיעה הזאת "אכלה" אותו. היא ציערה אותו עד כדי כך, שהביאה אותו לגזור על עצמו עונשים נוראיים. ההוא אמינא שיש בכלל נכונות לדבר על ויתורים על ארץ ישראל - היא נוראה מאין כמוה.

על קהיר לא מדברים, על דמשק לא מדברים, על בגדד לא מדברים, על ירושלים מדברים. עצם הנכונות לדבר על ירושלים, על ארץ ישראל - היא פגם נורא. מה פתאום לדבר על הארץ שלנו? על הארץ שנתן לנו הקדוש ברוך הוא ושהיא בידינו. הרי לא מדובר על מה שאיננו נמצא בידינו, אלא על מה שכן בידינו. עצם הדיבורים האלה הם היפך אמונה, היפך תורה.

הסוכה - הדרך לשלום אמת

אנחנו אומרים בתפילה - "הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים". הקדוש ברוך הוא - הוא הפורש סוכת שלום, וגם אם בעיניי שלנו נראית סוכת שלום זאת רעועה - הפרישה האלוקית היא זאת שקובעת, זוהי הדרך לשלום אמיתי. וכל מי שעינייים לו לראות, רואה כי כל מה שארע בדור שלנו הוא תוצאה של השגחה אלוקית: שובנו לארץ, תקומת המדינה, ובודאי שיבת הארץ לירינו במלחמת ששת הימים, זה מעשה ה', זו הגנה אלוקית; אלו הם ענני כבוד, צלא דקודשה בריך הוא. האמונה בכך, הדבקות בידיעה הזאת, של "הפורש סוכת שלום" - זוהי הדרך לשלום אמיתי.

"ועל ירושלים" הדגשה מיוחדת. את דברי הגמרא(ברכות נ"ח.) "והנצח - זו ירושלים", מסביר הרב זצ"ל (עולת ראייה א' עמ' רל"ג) שירושלים מהווה דגם לכל עם ישראל; עם ישראל העומד במאבקים, הנלחם את מלחמותיו. רוצים להשמיר אותו - והוא מנצח, והנצוח יש בו שני יסודות - יש בו נצחון ויש בו נצח.

הנצחון מבטא את ההתגברות על הקשיים, את המאבקים, את המלחמות ומתוך הנצחון זוכים לנצח. או הייתי אומר, הנצחון בא מתוך השייכות לנצח, מתוך השייכות לענני כבוד, מתוך השייכות לצלא דמהימנותא, לצלא דקודשא בריך הוא. ומאחר שהנצחון נובע מתוך כל אלה, הוא מוביל בסופו של דבר לשלום האמיתי, של "והלכו עמים רבים, ואמרו לכו ונעלה אל הר ה', אל בית אלוקי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיה ב', ג').

המסר שלך סוכות

כל זה נעוץ בסוכות. "למען ידעו דורותיכם, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" - זהו המסר האמיתי של סוכות; לטהר את העינייים, את המבט, לטהר את המח, את התפיסה. הגישה צריכה לינוק מן האספקלריה של סוכות, מתוך האמונה של סוכות. רק מתוך כך אנחנו יכולים להתגבר על הכל. מתוך כך אנחנו יכולים לצעוד קדימה בתהליך שהתחיל בדורותינו. באמונה גדולה, שמתוכה נובעת גם עשייה אמיתית, נצעד לקראת גאולתנו השלימה, אל התגשמות מלאה של חזון הנביאים. "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".